

ประวัติของแคน อัครเครื่องดนตรีอีสาน

● นำเสนอเมื่อ 23 ก.ค. 2551

ประวัติความเป็นมาของแคน

แคน เป็นชื่อเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคอีสานที่เก่าแก่มากมีมาแต่โบราณ แคนเป็นเครื่องดนตรีที่ไซปากเป่าให้เป็นเพลง ใครเป็นผู้คิดประดิษฐ์เครื่องดนตรีที่เรียกว่า "แคน" เป็น คนแรก และทำไมจึงเรียกว่า "แคน" นั้น ยังไม่มีหลักฐานที่แน่นอนยืนยันได้ แต่ก็มีประวัติที่เล่า เป็นนิยายปรัมปราสืบต่อกันมา ดังต่อไปนี้

หญิงหม้ายผู้คิดประดิษฐ์ทำแคน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีพรานคนหนึ่งได้ไปเที่ยวล่าเนื้อในป่า เขาได้ยินเสียงนกกรวีก (นกการเวก) ร้องไพเราะจับใจมาก เมื่อกลับมาจากป่าถึงบ้าน จึงได้เล่าเรื่องที่ตัวเองไปได้ยินเสียงนกกรวีกร้องด้วยเสียงไพเราะนั้นให้แกชาวนาน เพื่อนฝูงฟัง ในจำนวนผู้ที่มาฟังเรื่องดังกล่าวนี้มีหญิงหม้ายคนหนึ่งเกิดความกระหายใคร่อยากจะได้ฟังเสียงร้องของนกกรวีกยิ่งนัก จึงได้พูดขอรองให้นายพรานลาเนื้ออนุญาตให้ตนติดตามไปในป่าด้วย เพื่อจะได้ฟังเสียงร้องของนก ตามที่นาย พรานได้เล่าให้ฟังในวันต่อมาครั้นเมื่อนายพรานลาเนื้อได้พาหญิงหม้ายตนตนไปถึงในป่า จนถึง ถิ่นที่นกกรวีก และนกเหล่านั้นก็กำลังส่งเสียงร้องตามปกติวิสัยของมัน นายพรานก็ได้กล่าวเตือน หญิงหม้ายให้เงี่ยหูฟังว่า

"นกกรวีกกำลังร้องเพลงอยู่ สุเจ้าจงฟังเอาเถอะ เสียงมันอ่อนช้อนแท้ แม่่นบ"

หญิงหม้ายผู้นั้น ได้ตั้งใจฟังด้วยความเพลิดเพลิน และติดอกติดใจในเสียงอันไพเราะของนกนั้นเป็นยิ่งนัก ถึงกับคลั่งไคล้หลง ราฟังอยู่ในใจตนเองว่า

"เฮ็ดจั่งไถนอ จังสิได้ฟังเสียงอันไพเราะ ม่วนชื่น จับใจอย่างนี้ตลอดไป ครั้นสูคอยเฝ้าฟังเสียงนกในถิ่นของมัน ก็เป็นแดนดงแสนกันดาร อาหารก็หายาก มากไม่ก็บมี" จึงได้คิดตัดสินใจแน่วแนในใจตนเองว่า

"เฮาสีต้องคิดทำเครื่องบังเกิดเสียง ให้มีเสียงเสนาะ ไพเราะอ่อนช้อนจับใจ ดุจดังเสียงนกกรวีกนี้ให้จงได้"

เมื่อหญิงหม้ายกลับมาถึงบ้าน ก็ได้คิดอ่านทำเครื่องดนตรีต่าง ๆ ทั้งเครื่องตีตี สี ตี เป่า หลาก ๆ อย่าง ก็ไม่มีเครื่องดนตรีชนิดใดมีเสียงไพเราะวิเวกหวานเหมือนเสียงนกกรวีก ในที่สุดนาง ได้ไปตัดไม้ไผ่ชนิดหนึ่งเอามาประดิษฐ์ตัดแปลงเป็นเครื่องเป่าชนิดหนึ่ง แล้วลองเป่าดู ก็รู้สึก ค่อนข้างไพเราะ จึงได้พยายามตัดแปลงแก้ไขอีกหลายครั้งหลายครา จนกระทั่งเกิดเป็นเสียงและ

แคนเจ็ด

แคนแปด

ส่วนแคนของเผ่าลาวลุ่มนั้นมีหกคู่ และแคนของเผ่าลาวสูงมีแค่สามคู่เท่านั้น และใช้ท่อนต่อเตาสำหรับการเป่าตามธรรมดา

แคนลาวสูง ลาวลุ่ม ลาวเทิง

"แคน" ทำด้วยไม้ฮ้อ หรือไม้เหียน้อย แต่เดิมนี่ไม้ฮ้อหาได้ยากเขาจึงทำแคนด้วยไม้เหียน้อย และจะต้องทำให้ตลอดขนาดเท่านิ้วมือจึงจะใช้ได้ นอกจากไม้เหียน้อยซึ่งทำเป็นลูกแคนยาวลุดหลั่นกันตามลำดับ 7 คู่ หรือ 8 คู่ ประกอบเข้ากันกับเตา ดิดสุด (ขี้สุด) ขางบนและขางกลางเตา เพื่อไม่ให้ลมเป่าเขาสูบออกเร็ว แล้วยังมีลิ้นแคน รุแพว และรูนับเสียงเป็นสิ่งสำคัญด้วย ขางในของแต่ละลำไม้ลูกแคนประกอบด้วยลิ้นแคนหนึ่งอันที่มีหนึ่งเสียง และจะต้องเจาะรุแพวให้ถูกตามเสียงเสมอ วิธีเป่าแคนลาวลุ่มก็เหมือนกับการเป่าแคนลาวเทิง หรือ ลาวสูง คือจะต้องใช้ข้อมือทั้งสองข้าง อุมเตาแคนไว้แล้วเป่าหรือดูดสุบลมที่รูเตา ส่วนนิ้วมือก็นับไล่ตามเสียงไปด้วย